

Position Paper voor het AO Financiële Verhoudingen

2 juli 2020

Voorwoord

Geachte dames en heren,

In aanloop naar het algemeen overleg Financiële Verhoudingen van 2 juli aanstaande heeft uw commissie de VNG gevraagd een position paper aan te leveren. Wij voldoen graag aan uw verzoek. In dit position paper gaan we dieper in op de financiële problemen van gemeenten. We tonen aan dat de financiële positie van gemeenten zeer zorgelijk is. Het is onze belangrijkste zorg dat onze inwoners en bedrijven de wrange vruchten plukken van de kwetsbare financiële positie van gemeenten in de vorm van een schraal voorzieningenaanbod, hogere OZB en een slecht onderhouden buitenruimte.

In dit paper geven we in het kort aan wat nu de aard van de financiële problemen van gemeenten is, de noodzaak te komen tot structureel gezonde gemeenten, de zich ophopende maatschappelijke problemen en wat de bijkomende effecten van de coronacrisis zijn. Daarna gaan we in op de tekorten in het sociaal domein, de opschalingskorting en de herijking van het Gemeentefonds. Ik hoop van harte dat u een luisterend oor heeft voor de financiële positie van gemeenten en dat u bereid bent om die stappen te zetten die leiden tot een verbetering van die financiële positie. Gemeenten zijn hard nodig om het economisch herstel van Nederland te realiseren. Hiervoor is het wel nodig dat gemeenten de ruimte krijgen om Nederland uit het dal van de crisis te laten kruipen.

*Leonard Geluk,
algemeen directeur*

Financiële positie van gemeenten wordt onhoudbaar

De financiële situatie van de gemeenten in Nederland wordt onhoudbaar. In de bijlage “Ernst financiële situatie bij gemeenten” wordt dit aan de hand van cijfers toegelicht. Het blijkt ook uit onderzoek van Een Vandaag in samenwerking met de VNG waarin naar voren komt dat er al meer dan honderd Nederlandse gemeenten zijn die hun begroting voor 2020 niet of nauwelijks sluitend kregen en dat het nu nog veel erger wordt. De oorzaken liggen in de aanhoudende tekorten in het sociaal domein en de opschalingskorting. Daar komen de kosten voor de coronacrisis bovenop. Hieronder gaan we daar dieper op in.

Tevens treft u een set factsheets aan waarin een aantal gemeenten aan de hand hun specifieke situatie illustreert wat de knellende financiële situatie voor hen betekent: welke voorzieningen dreigen te verdwijnen omdat er bezuinigd moet worden, wat gebeurt er met de OZB en wat zijn de gevolgen voor gemeentelijke investeringen?

De nood onder gemeenten is onnipresent. Gemeenten komen in alle soorten en maten en verenigen zich in de VNG. Velen werken samen in verbanden van gelijksoortige gemeenten: de (grote) steden in de G4 en de G40. De middelgrote steden zijn verenigd in de M50 en de plattelandsgemeenten in de P10. De VNG kent ook provinciale afdelingen voor regionaal overleg. Al deze samenwerkingsverbanden luiden de noodklok en roepen op, ieder vanuit zijn specifieke context, te komen tot een structurele verbetering van de positie van gemeenten.

Gemeenten moeten structureel financieel gezond worden

De gemeente is de overheid die midden in de samenleving staat in direct contact met inwoners, ondernemers, en maatschappelijke organisaties. Investeren in gemeenten is investeren in mens en economie, woon- en leefomgeving, infrastructuur en voorzieningen. Op die manier bieden we het hoofd aan de grote opgaven waar Nederland voor staat, zoals de energietransitie, woningbouw en duurzame zorg. Daarvoor is het wel nodig dat gemeenten structureel financieel gezond zijn.

De coronacrisis laat zien dat Rijk en gemeenten eensgezind zijn opgetreden en in partnerschap op zeer korte termijn de nodige maatregelen hebben genomen. Laten we dat volwaardig partnerschap voortzetten door onze gemeenten de bestuurlijke en financiële ruimte te geven die nodig is om te investeren in de veerkracht van de lokale overheid om de crisis boven te komen en te bouwen aan herstel. Het lukte zo snel en eensgezind op te treden omdat er gewerkt werd op basis van vertrouwen en omdat alle partijen uitgingen van ieders uitvoeringskracht.

Zaken kunnen in deze tijden van corona snel worden geregeld omdat we met zijn allen – gemeenten, provincies en Rijk – uitgaan van het vertrouwen dat gemaakte afspraken worden nagekomen. Maar het gaat ook over vertrouwen van de overheid in burgers dat ze geen misbruik maken van regelingen.

Het Rijk kan het niet alleen; voor de uitvoering van tal van regelingen heeft ze gemeenten nodig (Tozo, venstertijden, kinderopvang etc.). De slechte ervaringen van de laatste jaren met Belastingdienst, UWV, SVB, etc. laten zien hoe belangrijk het is ervoor te zorgen dat de uitvoering goed geregeld is.

Wij willen: nieuwe afspraken over de financiële en bestuurlijke verhoudingen op basis van vertrouwen in gemaakte afspraken en uitvoeringskracht.

Maatschappelijke problemen hopen zich op

Met name in de armere wijken en stedelijke vernieuwingsgebieden is er sprake van een sterke concentratie van kwetsbare huishoudens. Juist in deze wijken slaat de crisis toe. De cumulatie van sociale problematiek die er al was, wordt versterkt. De werkloosheid, die al hoog was, neemt toe en het vinden van nieuw werk is moeilijker. Jongeren, die deels werken met flexcontracten, zijn zwaar getroffen in deze crisis. De onderwijsachterstanden zijn schrikbarend opgelopen en gemeenten zien een toename van overlast in de openbare ruimte, waardoor spanningen in de wijk toenemen. Tenslotte is de problematiek van de dak- en thuislozen in deze crisis nog pregnanter geworden. De maatschappelijke schade zal nog heel erg lang doorwerken. De tweedeling in onze gemeenschap neemt nog verder toe. Voor een analyse van de sociale gevolgen van de coronacrisis verwijzen we u naar het Eindverslag van de Tijdelijke Werkgroep Sociale Impact.

In veel van de rurale gemeenten is er sprake van vergrijzing en bevolkingskrimp die weer geheel andere problemen met zich meebrengt. Het gaat om een cumulatie van problemen in dorpen als verdwijnende voorzieningen, armoede, gezondheidsproblemen en toenemende eenzaamheid. Het belangrijke voorliggende veld, waarmee o.a. voorzieningen, preventie en vroegsignalering wordt bedoeld, wordt afgebroken, waardoor in de nabije toekomst de zorg alleen maar duurder zal worden.

Het aantal WW-aanvragen neemt nu toe. De gemeenten zullen met hoge bijstandslasten geconfronteerd worden, maar ook met inhaalvraag bij de (jeugd)zorg. Hier is op korte termijn een overbruggingsbijdrage van het Rijk nodig om te voorkomen dat de gemeentelijke begroting totaal uit het lood slaat. De kosten van het sociaal domein zijn steeds meer het koekoeksjong van de gemeentelijke begroting. Alle investeringen en huidige voorzieningen op gebied van sport, cultuur en klimaat dreigen, ook zonder Corona effecten, uit het nest gedrukt te worden.

Korte termijn – compensatie voor reële kosten en gederfde inkomsten

Bij de bestrijding van de coronacrisis en zijn gevolgen voor de samenleving hebben alle overheids-lagen hun verantwoordelijkheid genomen. Dat heeft ertoe geleid dat ook gemeenten veel extra kosten hebben gemaakt om allerlei maatregelen uit te voeren. Ze kampten ook met teruglopende inkomsten uit bijvoorbeeld parkeer- en toeristenbelasting.

Minister Ollongren heeft u op 28 mei per brief op de hoogte gesteld van de overeenkomst die zij met gemeenten heeft bereikt over een eerste compensatiepakket voor de periode tot 1 juni. Er is nog geen volledig beeld voor deze periode; dat wordt deze zomer verwacht. Uitgangspunt is dat de medeoverheden er als gevolg van de corona-aanpak niet slechter voor komen te staan dan daarvoor. De minister schrijft ook dat het niet meer dan redelijk is dat medeoverheden ook na 1 juni reële compensatie ontvangen voor hun inspanningen en gederfde inkomsten.

Hiermee is een eerste noodzakelijke stap gezet. Niettemin is het nodig dat het gesprek over compensatie door zal moeten lopen zolang er sprake is van extra uitgaven door en minder inkomsten voor gemeenten.

Wij willen:

- Dat het kabinet zich houdt aan de toezegging dat gemeenten gecompenseerd worden voor de reële kosten en gederfde inkomsten en er niet slechter voor komen te staan dan voor de coronacrisis.
- Dat er direct na de zomer een tweede compensatiepakket wordt uitgekeerd.

Middellange en Lange Termijn – ondersteuning kwetsbaren en stimuleren economie

Voor de middellange en lange termijn geldt dat de effecten van de coronacrisis op economie en samenleving meer invloed hebben. Er komt een recessie aan met oplopende werkloosheid. Dat raakt ook gemeenten, doordat er meer bijstandsuitkeringen verstrekt zullen worden, er meer mensen in een schuldhelpverleningstraject komen, en zaken als dakloosheid zullen toenemen. We vroegen bij eerdere gelegenheden al aandacht voor de positie van werkende armen en die noodzaak zal alleen maar toenemen. Het betekent dat gemeente op een anticyclische manier budget voor hun taken op het gebied van de Participatiewet moeten krijgen. In dit verband kan worden gedacht aan een buffer of fonds. Op die manier worden gemeenten in staat gesteld hun inwoners ook ten tijde van economische recessie en tijdelijke werkloosheid het best te helpen bij het begeleiden naar werk.

Tegen de achtergrond van een naderende recessie is het noodzakelijk ervoor te zorgen dat gemeenten deel van de oplossing worden en niet, vanwege nijpende financiële omstandigheden, deel van het probleem. Als de financiële positie van gemeenten in orde is, kunnen zij met de rijksoverheid en de andere decentrale overheden er zijn voor ondersteuning van de meest kwetsbaren en meewerken aan het stimuleren van de economie door een rol te spelen bij het bevorderen van woningbouw en stedelijke vernieuwing, te komen tot noodzakelijke investeringen in mobiliteit en infrastructuur, en te helpen bij het verduurzamen van de samenleving (klimaatadaptatie en energietransitie).

Een praktische invulling kan gevonden worden in de door het Kabinet ontvouwde plannen voor het inrichten van een investeringsfonds. Met dit fonds van miljarden euro's wil het Kabinet de economie een impuls te geven op het moment dat de economische groei achterblijft. Gemeenten bieden interessante investeringskansen op het gebied van menselijk kapitaal, ruimtelijke en sociale kwaliteit en in mobiliteit en infrastructuur.

Wij willen:

- Anticyclische budgettering van de Participatiewet
- Dat gemeentelijke voorstellen onderdeel kunnen uitmaken van een investeringsfonds, zodat financieel gezonde gemeenten mee kunnen werken aan de economische structuurversterking van ons land.

Tekorten Sociaal Domein

Jeugdzorg

Voor de periode 2019, '20 en '21 hebben gemeenten resp. ruim 400, 300 en 300 miljoen extra gekregen, gekoppeld aan een onderzoek naar een structureel hoger budget na '21 met een geschillenregeling als rijk en gemeenten geen overeenstemming over het benodigd budget kunnen vinden. Inmiddels is duidelijk dat het extra budget gemeenten slechts gedeeltelijk verlichting biedt. Gemeenten taxeren dat de jeugdzorg hen jaarlijks ongeveer 1,4 miljard euro extra kost. Het komt er op neer dat voor de jaren '19, '20 en '21 de kostenoverschrijding gedempt worden tot rond een miljard.

Wij zien een probleem opdoemen na 2022. Half november moeten de gemeenten hun begroting voor '21 vastgesteld hebben. In maart '21 zijn er verkiezingen. Wij vragen ons af of er snel genoeg een nieuw kabinet is aangetreden dat knopen door kan hakken over het nieuwe jeugdbudget. Het is daarom te verkiezen dat het huidig kabinet, vooruitlopend op de besluitvorming bij de formatie, voor het jaar 2022 alvast extra budget vrijmaakt, zodat gemeenten zekerheid wordt geboden, vooruitlopend op een structurele oplossing die nodig blijft.

Wij willen:

- Naleving van de afspraak met het kabinet dat op basis van de uitkomsten van het onderzoek de middelen voor jeugdhulp structureel worden aangevuld.
- Nu al duidelijkheid over de tranche jeugdzorg voor 2022 vooruitlopend op nog te maken afspraken over een structurele verhoging van het budget voor jeugdzorg

Wmo

Een overgrote meerderheid van de gemeenten ervaart de negatieve gevolgen van de invoering van het abonnementstarief in de Wmo. Het gaat vooral om het stijgend beroep op huishoudelijke hulp en daar was de Wmo niet voor bedoeld. De aanzuigende werking wordt nu al in de praktijk gevoeld. Er zijn afspraken met het Rijk gemaakt over monitoring. Pas in het vierde kwartaal worden de cijfers over het jaar 2019 bekend, het eerste jaar dat het abonnementstarief van kracht is, maar nu reeds ontvangen wij veel signalen van gemeenten dat de kosten stijgen.

Wij willen: zodra de uitkomsten van de monitor bekend zijn, nadere afspraken maken over aanpassing van het budget.

Opschalingskorting

Voor dit punt vraagt de VNG al jaren aandacht. De opschalingskorting is ooit ingevoerd door het vorige kabinet, omdat gemeenten zouden moeten opschalen (samen gaan) en daarmee voordelen behalen. Deze opschaling is er niet van gekomen maar de besparing is wel ingeboekt en doorgevoerd door het Rijk. Hierbij is een ingroeipad van jaarlijkse uitnamen gevolgd, begonnen in 2015, eindigend op het eindbedrag van € 975 miljoen in 2025. Gemeenten vinden het onbestaanbaar dat zij zouden moeten betalen voor niet uitgevoerd beleid; het druist in tegen alle bestuurlijke principes. We waren en zijn van mening dat de opschalingskorting geschrapt moet worden.

Wij willen: schrappen van de opschalingskorting.

1 2025 - € 975 mln, 2024 - € 835 mln, 2023 - € 700 mln, 2022 - € 570 mln, 2021 - € 460 mln, 2020 - € 370 mln, 2019 - € 300 mln, 2018 - € 240 mln, 2017 - € 180 mln, 2016 - € 120 mln, 2015 - € 60 mln.

Herijking Gemeentefonds

Zoals bekend loopt er nu een traject om te komen tot herijking van het Gemeentefonds. Te zijner tijd komen we daar bij u op terug. Voor nu volstaan twee opmerkingen:

1. Het is een illusie te denken dat de financiële problemen van gemeenten kunnen worden opgelost met een herijking van het Gemeentefonds. Een herijking nu betekent niets anders dan een herverdeling van leed.
2. Er kan pas sprake zijn van herverdeling van middelen als dat gepaard gaat met een oplossing van de totale financiële pijn van gemeenten, de koek moet groter. Deze randvoorwaarde is de afgelopen maanden nog urgenter geworden. Naast de tekorten in het sociaal domein en de voorgenomen herverdeling heeft de coronacrisis de financiële mogelijkheden van gemeenten verder verslechterd.

Wij willen: pas herverdeling van middelen als er een oplossing is voor de totale financiële pijn van gemeenten; de koek moet groter.

Bijlage: Ernst financiële situatie bij gemeenten

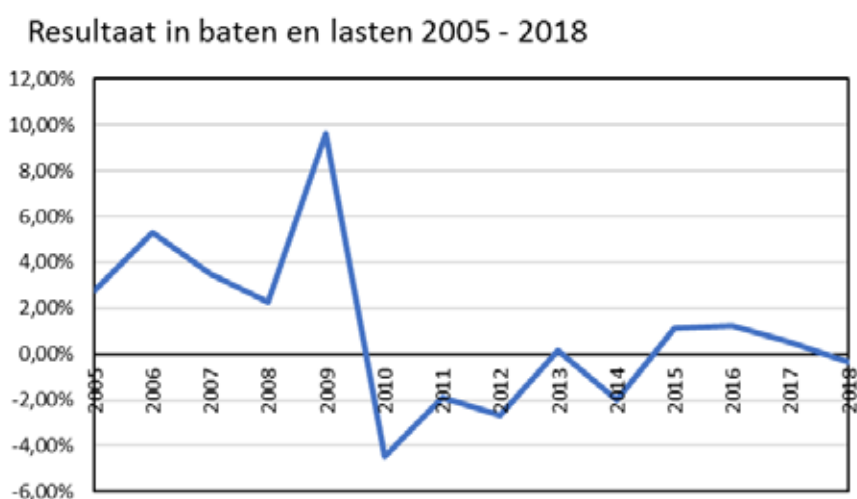
Op dit moment zijn de financiële vermogenspositie en de schulden bij gemeenten nog geen probleem. Maar de exploitatie staat bij veel gemeenten onder hoge druk met alle gevolgen van dien voor de lokale samenleving, op zowel de korte als de lange termijn.

1. Exploitatie al jaren op rij onder druk

Tot 2010 was bij het totaal van de gemeenten sprake van positieve exploitatieresultaten. Dit was mede het gevolg van de verkoop van gemeentebedrijven. De uitschieter in 2009 komt door de verkoopopbrengst van NUON. Sinds de recessie schrijven gemeenten rode cijfers. In 2015 leek het erop dat gemeenten de klap van de recessie te boven waren. Maar ondanks de economische voorspoed van de afgelopen jaren, staan de exploitatieresultaten bij gemeenten vanaf 2016 wederom onder druk. In 2018 realiseerde het totaal van de gemeenten een negatief exploitatieresultaat. Voor 2019 en voor 2020 zijn eveneens negatieve exploitatieresultaten begroot.

Tot 2010 was bij het totaal van de gemeenten sprake van positieve exploitatieresultaten. Dit was mede het gevolg van de verkoop van gemeentebedrijven. De uitschieter in 2009 komt door de verkoopopbrengst van NUON. Sinds de recessie schrijven gemeenten rode cijfers. In 2015 leek het erop dat gemeenten de klap van de recessie te boven waren. Maar ondanks de economische voorspoed van de afgelopen jaren, staan de exploitatieresultaten bij gemeenten vanaf 2016 wederom onder druk. In 2018 realiseerde het totaal van de gemeenten een negatief exploitatieresultaat. Voor 2019 en voor 2020 zijn eveneens negatieve exploitatieresultaten begroot.

Figuur 1. Ontwikkeling exploitatieresultaat in % van inkomsten (NR)

2. Consequenties maatschappelijk onverantwoord

Waar de VNG zich grote zorgen over maakt is het feit dat de acute financiële problemen op de lopende uitgaven inmiddels al te lang aanhouden, en grote gevolgen hebben voor de lokale samenleving, zowel op de korte termijn als op de langere termijn.

2a. Korte termijn grote ombuigingsopgave:

De financiële opgave loopt komende jaren op tot boven de 2,4 miljard euro

De problemen die gemeenten hebben op hun exploitatie komen grotendeels voort uit het feit dat gemeenten al enkele jaren op rij kampen met grote tekorten in het sociaal domein. Alleen al in het jaar 2017 stegen de lasten op Jeugd en Wmo met bijna 1,2 miljard euro, terwijl de baten afnamen met 200 miljoen euro (mede in verband met de laatste tranche van de efficiencykorting op de Jeugdhulp). Het gat van 1,4 miljard euro per jaar dat inmiddels is ontstaan², zijn gemeenten sindsdien niet te boven gekomen, en dreigt nog dieper te worden als het beroep op de Wmo ook op gaat lopen door het abonnementstarief.

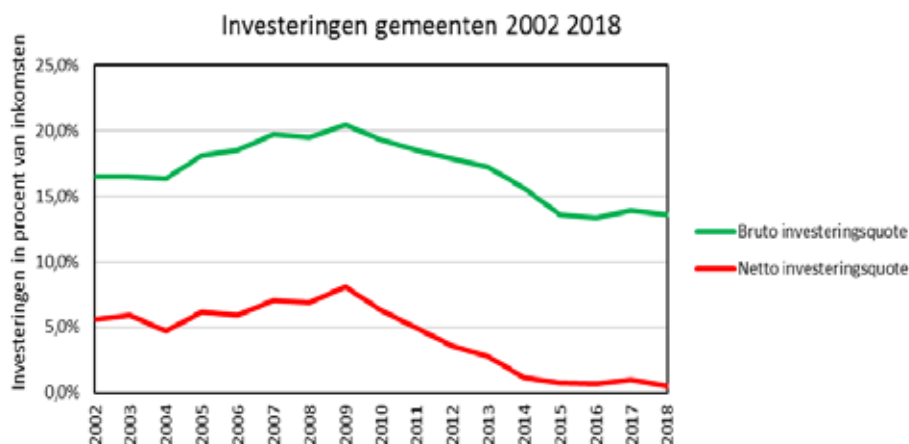
Ondertussen is de bestedingsruimte van gemeenten in de afgelopen jaren ook nog eens met zo'n 350 miljoen euro afgenomen als gevolg van de opschalingskorting. Deze bestedingsruimte zal de komende jaren bovendien met nog eens 600 miljoen structureel afnemen, omdat er nog altijd elk jaar een tranche van de opschalingskorting moet worden omgebogen op de gemeentebegroting.

Zonder structurele hulp vanuit het Rijk, zal er de komende jaren dus tussen de 2 en 3 miljard euro moeten worden omgebogen om op de lange termijn financieel gezond te blijven. Uiteindelijk betaalt de lokale samenleving hiervoor de prijs.

2b. Lange termijn: onvoldoende investerend vermogen komende jaren

Ook de consequenties voor de langere termijn stemmen tot bezorgdheid. De acute financiële problemen op de lopende uitgaven hebben nu al enkele jaren gevolgen voor het investerend vermogen van de lokale overheid. Al jaren staan de investeringen die gemeenten kunnen doen onder druk. Sinds de recessie van 2009 zijn de investeringen sterk teruggevallen.

Figuur 2. Ontwikkeling investeringsvolume gemeenten in % van de inkomsten (NR)

Uit de figuur is duidelijk op te maken dat de investeringen van gemeenten sinds de recessie van 2009 zijn ingezakt en erna niet meer zijn opgeveerd. De bruto investeringen liggen de afgelopen drie jaar rond de 13,5% van de inkomsten en zijn daarmee ruim 4,5% lager dan voor 2009, ondanks de economische voorspoed van de afgelopen jaren. Als de afschrijving op bestaande kapitaalgoederen daarnaast wordt gezet, blijkt dit niet eens genoeg om voldoende vervangingsinvesteringen te doen. Hieruit kan de conclusie worden getrokken dat gemeenten ook de afgelopen jaren van voorspoed inteerden op hun kapitaalgoederenvoorraad.

² <https://vng.nl/publicaties/de-rekening-opgemaakt-financien-gemeentelijk-sociaal-domein-2018-in-meerjarig-perspectief>

Op de langere termijn zal dit grote gevolgen hebben voor de kwaliteit van de openbare ruimte en alle lokale infrastructuur, terwijl er juist een enorme investeringsopgave ligt. Door druk op de exploitatie kunnen gemeenten echter geen dekking meer vinden voor de bijbehorende kapitaallasten. Ze hebben immers te maken met exploitatietekorten die zelfs met belastingverhogingen niet worden weggenomen. Er vindt daarom verdringing van gemeentelijke investeringen plaats door de lopende uitgaven op de exploitatie. Over de periode 2015 -2018 hadden in totaal 152 gemeenten een negatieve netto investeringsquote, waar deze onder normale omstandigheden minstens boven de 2% zou moeten liggen. Op de lange termijn betekent dit dat het aanpakken van grote maatschappelijke opgaves als de energietransitie, klimaatadaptatie en het aanpakken van het woningtekort in het gedrang zullen komen.

Stresstest: gemeenten niet klaar voor volgende crisis

Dat gemeenten er niet goed voor staan, kan ook inzichtelijk worden gemaakt door gemeenten bloot te stellen aan een stresstest. Getest wordt of een gemeente bestand is tegen een slechtweerscenario. Dat kan met de zogenaamde houdbaarheidsquote in beeld worden gebracht. Als voor dit slechtweer-scenario wordt uitgegaan van het scenario van de recessie van 2009-2014, zullen 208 gemeenten niet slagen voor deze stresstest en in financiële nood komen. Deze gemeenten zullen dan vijf jaar lang ruim vier procent per jaar moeten bezuinigen en dan nog steeds niet hun huishoudboekje op orde hebben. Deze vier procent aan jaarlijkse ombuigingen kan worden gezien als het maximaal haalbare voor gemeenten. Vertaald naar de rijksbegroting gaat het om een bezuinigingsoperatie van ongeveer 50 miljard euro in 5 jaar tijd.

In het licht van de huidige coronacrisis en de extra kosten die gemeenten hiervoor moeten maken, is het des te belangrijker dat het kabinet zich houdt aan de toezegging dat gemeenten er niet slechter voor mogen komen te staan door de coronacrisis en gecompenseerd zullen worden voor de reële kosten en gederfde inkomsten.

Bijsturen via eigen belastinggebied vrijwel onmogelijk

Gewoonlijk is er in een gemeente behoorlijke weerstand om de tarieven OZB te verhogen, maar als de exploitatie onder druk staat, is dit vaak een laatste redmiddel voor een gemeente. De onbenutte belastingcapaciteit is een manier om hiernaar te kijken. Zodra gemeenten op de OZB meer dan 120% van het landelijke gemiddelde heffen, is dat vaak een teken dat een gemeente aardig klem zit. In 2018 waren er 55 gemeenten die op dit punt zaten. In 2019 bedroeg dit aantal 53 gemeenten. Op basis van voorlopige cijfers hebben 56 gemeenten in 2020 geen onbenutte belastingcapaciteit. Er zijn de laatste jaren dus ruim 50 gemeenten met een hoger tarief OZB dan het toegangstarief voor artikel 12 saneringssteun.

Kortom, er is wel wat aan de hand en een structurele oplossing is hoognodig

Financiële positie gemeente Groningen

1. Welke bezuinigingsopties heeft de gemeente? Welke voorzieningen dreigen er eventueel te verdwijnen?

De gemeente Groningen heeft de afgelopen jaren al fors moeten bezuinigen om tot een sluitende begroting te komen. Dit terwijl het takenpakket juist is toegenomen, waarvoor de gemeente niet is gecompenseerd vanuit het Rijk. Het maatregelenpakket in de begroting 2020 bedroeg bijvoorbeeld ruim 30 miljoen per jaar. Er is bezuinigd op veel gebieden en de inkomsten zijn verhoogd (bv. verhoging van de OZB). Op financieel gebied is het maximale gedaan wat in het vermogen van de gemeente lag. We hebben daarbij de kwaliteit van de gemeente en het voorzieningenniveau nog op peil kunnen houden. Aangezien we de afgelopen jaren onze reserves hebben moeten spreken en tarieven hebben verhoogd is onze financiële positie erg kwetsbaar.

Begin juni hebben we de Voorjaarsbrief verstuurd naar de Raad. Hieruit blijkt dat het opnieuw niet eenvoudig zal worden om tot een sluitende begroting te komen. De opgave van ruim 20 miljoen is veel groter dan de beschikbare financiële ruimte. We hebben daarbij nog geen rekening gehouden met de structurele effecten van de coronacrisis. In 2020 houden we rekening met een nadelig resultaat tussen de 10 mln. en 20 mln. als gevolg van de coronacrisis. Om tot een sluitende begroting 2021 te komen zullen bij de begroting aanvullende maatregelen getroffen moeten worden. Hiervoor onderzoeken we meerdere mogelijkheden. We denken hierbij bijvoorbeeld aan de inventarisatie van alle gemeentelijke taken en bijbehorende budgetten. Deze inventarisatie werken we verder uit en brengen daarbij in beeld welk deel van de budgetten beïnvloedbaar is. Ook kan gedacht worden aan het

faseren of stoppen van projecten, het inzetten van weerstandsvermogen, het vrij laten vallen van nog niet structureel bestede intensiveringsmiddelen of het verhogen van inkomsten. Dit hebben we nog niet verder uitgewerkt in concrete maatregelen.

2. Overweegt de gemeente belastingverhogingen en zoja, met hoeveel (percentage)?

De afgelopen jaren hebben we de gemeentelijk belastingen al fors moeten verhogen. In 2020 is de OZB voor woningen bijvoorbeeld verhoogd met 8% en voor niet woningen met 1% bovenop de indextering van 3,87%. Voor 2021 worden de mogelijkheden opnieuw onderzocht.

3. Wat zijn de gevolgen voor de investeringen door de gemeente?

In de Voorjaarsbrief hebben we aangegeven dat we, mede in het belang van de werkgelegenheid, de bestaande investeringsagenda graag willen handhaven. Extra investeringen, boven op de bestaande plannen, zijn waarschijnlijk niet haalbaar. Gelet op de financiële situatie onderzoeken we wel de mogelijkheden om projecten te faseren of te stoppen.

4. Zijn er nog andere zaken van belang?

De gemeente Groningen heeft al jaren hoge tekorten in het sociaal domein en wijkt sterk af van landelijk gehanteerde maatstaven voor de verdeling van het gemeentefonds. De tekorten op WMO en Jeugd zijn aangevuld door de gemeente. De herijking van het gemeentefonds is nu een jaar uitgesteld, terwijl we nog steeds kampen met nijpende tekorten, waaraan het Rijk de gemeenten nog niet of nauwelijks tegemoet is gekomen.

Financiële positie gemeente Haarlem

Geachte Minister Ollongren, Minister Hoekstra,

De gevolgen van de coronacrisis voor gemeenten zijn groot. Voor de gemeente Haarlem maken wij ons grote zorgen over de financiële implicaties voor de begroting en de toekomstige positie van de stad. De vitaliteit van de steden heeft enorme effect op de economische en sociale vitaliteit van ons land en is daarmee van landsbelang. Wij vrezen voor een negatieve spiraal door de coronacrisis waar wij als Haarlem niet zelfstandig uit kunnen komen.

Samen met andere gemeenten en met de koepelorganisaties roepen wij het Rijk op constructief met gemeenten mee te denken over de oplossing van onze begrotingsproblematiek. Zonder aanvullende financiële bijdragen vanuit het Rijk, maken wij ons grote zorgen dat de sectoren die zorgen voor een vitaal maatschappelijk economisch gezonde stad onevenredig geraakt worden.

Wij roepen u op deze brief te betrekken bij het overleg dat u deze week voert over de financiële compensatie naar gemeenten.

Gevolgen voor Haarlem

Om de economie van de stad draaiend te houden is de gemeente genooddaakt financiële steun te geven aan inwoners, maatschappelijke en culturele instellingen en ondernemers. Voor een stad als Haarlem lopen de geraamde kosten als gevolg van corona crisis in de tientallen miljoenen op jaarbasis. Op basis van een eerste inventarisatie komen de extra lasten tussen de € 35 - 65 miljoen.

Waarvan voor de gemeentelijke begroting € 10 - 15 miljoen en ondersteuning voor de sectoren cultuur, sport en economie € 25 - 50 miljoen.

Zonder hulp vanuit het Rijk verwachten wij dat het voor ons niet mogelijk is om in 2020 tot houdbare gemeentefinanciën te komen en onze stad vitaal te houden.

Hiervoor zijn drie redenen

De gemeente heeft geen financiële ruimte om deze crisissituatie op te vangen. Haarlem heeft al langere tijd te maken met bezuinigingen en er wordt hard gewerkt aan bezuinigingsvoorstellen tot 2023. Zonder de incidentele miljoenenlast en het risico van noodzakelijke miljoenenbezuinigingen vanwege van de coronacrisis moet Haarlem al vele miljoenen ombuigen tot 2023. Het financiële vermogen om in deze diepe crisis vitale instellingen en functies in de stad overeind te houden ontbreekt dus.

Ten tweede is er sprake van een stapeling van financiële uitdagingen. Er zijn financieel forse effecten van Rijksbeleid binnen de gemeentebegroting. Dan gaat het in het bijzonder om de opschalingskorting, de afname van inkomsten uit het gemeentefonds en de blijvend stijgende kosten van het sociaal domein. Daar bovenop komen de financiële gevolgen van concrete maatregelen die wij al hebben genomen om de coronacrisis het hoofd te kunnen bieden en de financiële gevolgen van maatregelen die in dit kader aan ons gevraagd worden waar we nog besluiten over moeten nemen. Wij verwachten daarnaast ook indirecte effecten van de crisis, zoals extra noodzakelijke uitgaven in het sociaal domein, die ver uitgaan boven de tot nu toe bekende landelijke compensatie. Wij denken bijvoorbeeld aan de toename van schulden onder Haarlemmers, toename van huiselijk geweld en een groter beroep op de maatschappelijke opvang. Hier komt nog eens bij dat er veel directe financiële

gevolgen zijn waar de gemeente mee geconfronteerd wordt door de crisis. Belangrijke voorbeelden zijn derving van parkeeropbrengsten en de toeristenbelasting. Wij vrezen voor deze opstapeling van effecten.

Ten derde krijgt de werkgelegenheid in de stad en de regio een zware klap door de coronacrisis. Vanwege onze status als centrumgemeente voor de regio Zuid Kennemerland, hebben effecten in Haarlem ook gevolgen voor de omliggende gemeenten. Haarlem heeft een economie die voor een groot deel draait op de dienstensector, toerisme en horeca. De cultuursector is voor onze stad en regio erg belangrijk. Denk hierbij aan de musea met een landelijke uitstraling, zoals het Frans Hals Museum, maar ook culturele podia met een sterke regionale uitstraling, zoals de Haarlemse Schouwburg en de Philharmonie. Juist deze sectoren worden zwaar getroffen door de coronacrisis. Inkomsten zijn weggevallen. Ook de bekende winkelstraten van Haarlem, de vele restaurants en terrassen worden bijzonder hard geraakt. Wij maken ons grote zorgen over cumulatieve effecten, waarin de gevolgen voor de ene sector versterkt doorwerken naar de andere sectoren. Wij zien een groot risico dat relevante culturele instellingen omvallen en dat de toeristische sector blijvende schade oploopt.

Wat doet Haarlem

Wij realiseren ons dat er door het Rijk hard wordt gewerkt om Nederland zo goed mogelijk door de crisis heen te helpen. Ook Haarlem zet zich in om verdere financiële gevolgen voor de stad te beperken. Van verschillende kanten wordt de gemeente om ondersteuning gevraagd in aanvulling op de landelijke regelingen. Om de structurele gevolgen van de coronacrisis zo beperkt mogelijk te houden, onderzoeken wij welke middelen en mogelijkheden er zijn om een gemeentelijk ondersteuningsfonds in te richten voor de zwaarst getroffen inwoners en sectoren in de stad.

Onze inwoners, ondernemers en alle instellingen en instanties werken mee de negatieve gevolgen te beperken. Iedereen houdt zich goed aan de regels en zet zich energiek in bij het nadenken over de inrichting van de 1,5 meter samenleving in de stad. De stad toont veerkracht en richt alle energie op de toekomst.

Oproep aan het Rijk

De gemeente Haarlem redt het echter niet deze energie vast te houden zonder voldoende compensatie vanuit het Rijk. Zonder financiële hulp van de gemeente vallen bijvoorbeeld de culturele instellingen om. Maar zonder extra geld kunnen wij die steun niet bieden. Om samen op een goede manier door deze enorme crisis te komen rekenen wij op een constructieve houding van uw kabinet.

Graag slaan wij samen met uw kabinet, G40 en VNG de handen ineen om Nederland goed en verantwoord uit de crisis te leiden.

Wij hebben een afschrift van deze brief gestuurd aan de G40 en de VNG.

*Hoogachtend,
namens het college van burgemeester en wethouders,*

*drs. J. Wienen
burgemeester*

*drs. M. Snoek
Wethouder Financiën*

Financiële positie gemeente 's-Hertogenbosch

Geachte mevrouw Ollongren en heer Hoekstra,

's-Hertogenbosch, en haar omliggende regio, is een van de eerst en hardst getroffen regio's geweest waar de coronacrisis heeft toegeslagen. Dit geldt voor alle Brabantse steden en hun omliggende regio's. De coronacrisis heeft hier niet alleen verschrikkelijke gevolgen voor de volksgezondheid maar eveneens voor economie en samenleving; in onze stad en regio is dit merkbaar vanaf het prille begin van deze crisis.

's-Hertogenbosch is een stad van ontmoeting, gastvrijheid en cultuur, en wij voelen dagelijks dat deze crisis ons in ons diepste wezen aantast. 's-Hertogenbosch toont echter ook veerkracht, dit blijkt uit de energie die momenteel loskomt in onze stad bij het nadenken over de 1,5 meter samenleving.

's-Hertogenbosch is ook sinds jaar en dag een stad van goede financiële degelijkheid. Dat helpt ons nu, want in aanvulling op de landelijke regelingen wordt zeker ook naar ons als gemeente gekeken als het gaat om ondersteuning van ondernemers, inwoners en maatschappelijke en culturele instellingen; wij als gemeente zijn op allerlei manieren bezig om deze ondersteuning vorm te geven om de structurele gevolgen voor Bossche ondernemers, instellingen en inwoners zo beperkt mogelijk te laten zijn. Maar de geraamde lasten van de coronacrisis (voor een stad als 's-Hertogenbosch geschat op 35-70 miljoen op jaarbasis) kunnen niet enkel binnen de begroting van de gemeente opgelost worden. Er speelt een risico van een incidentele miljoenenlast van de coronacrisis en het risico van noodzakelijke miljoenenbezuinigingen in de toekomst, die forse impact op onze Bossche samenleving kunnen krijgen.

Vele factoren cumuleren in de gemeentelijke begroting, en komen bovenop de financiële effecten van rijksbeleid, in het bijzonder de opschalingskorting en de kosten sociaal domein. Deels gaat het nu om de financiële gevolgen van concrete maatregelen die wij hebben genomen om

de coronacrisis het hoofd te kunnen bieden. Maar daarnaast zijn er ook talloze financiële gevolgen waar wij simpelweg mee geconfronteerd (zullen) worden door de crisis; denk hierbij aan derving van parkeeropbrengsten, toeristenbelasting, en toename van instroom van uitkeringsgerechtigden. Ook bestaan er verschillende niet te kwantificeren risico's verder weg in de tijd. Als zwaar getroffen stad van financiële degelijkheid maken wij ons zorgen over deze cumulatie.

Het is noodzakelijk dat het rijk de gemeenten de mogelijkheid biedt om noodzakelijke steun aan ondernemers, inwoners en maatschappelijke en culturele instellingen te verschaffen om zo economie en samenleving zoveel mogelijk te ontzien; en ook om op termijn wederom te komen tot houdbare overheidsfinanciën.

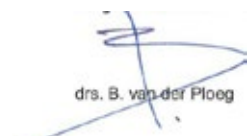
Dit kan wat ons betreft door constructief met ons mee te denken over de oplossing van onze begrotingsproblematiek; bij voorkeur door aanvullende financiële bijdragen toe te zeggen.

De huidige crisis is er een van een ongekende omvang. Wij rekenen op een constructieve houding van uw kabinet. Laten wij samen met uw kabinet, G40 en VNG de handen ineen slaan om de Nederlandse steden en regio's goed en verantwoord uit de crisis te leiden.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van 's-Hertogenbosch

De gemeentesecretaris,
drs. B. van der Ploeg

De burgemeester
drs. J.M.L.N. Mikkers

drs. B. van der Ploeg

De burgemeester,
drs. J.M.L.N. Mikkers

Financiële positie gemeente Hof van Twente

Op dit moment kennen het lopende en komende begrotingsjaar circa 2 mln tekort, structureel circa 1,5 mln. Er zijn reeds een aantal taakstellingen in de begroting opgenomen die nog niet met concrete maatregelen zijn ingevuld, er zijn nauwelijks bestemmingsreserves die alsnog alternatief ingezet kunnen worden en de Algemene reserve is uitgeput tot de minimale weerstandsratio.

1. Welke bezuinigingsopties heeft de gemeente? Welke voorzieningen dreigen er eventueel te verdwijnen?

- Subsidies: Maar er ligt al taakstelling van € 0,5 mln op een totaal van € 4 mln subsidies. Verdergaande taakstelling vereist fundamentele keuzes en snijden in voorzieningen.
- Verlaging onderhoudsniveau wegen en groen: van niveau B (CROW) naar C. Dit brengt verloedering en onveiligheid met zich en vereist bovendien wat betreft groen incidenteel extra middelen om onderhoudsarm groen te plaatsen. Kleur en diversiteit worden ingewisseld voor gras. Hof van Twente ligt reeds bij de provincie onder het vergrootglas omdat ze voor onderhoud kapitaalgoederen niet voor alle terreinen goedgekeurde onderhoudsplannen heeft.
- Verdergaande bezuinigingen in sociaal domein: Maar er ligt nog een niet ingevulde taakstelling van 0,3 mln. Demografische ontwikkeling zorgt voor autonome groei uitgaven.
- Er gaat steeds meer geld naar verbonden partijen: totaal 9,8 mln voor o.a. gezondheidsregio, veiligheidsregio en omgevingsdienst, daarachter schuilen niet zo zeer ambities als wel autonome ontwikkelingen. Uitstappen uit de regeling kan soms niet (Veiligheidsregio bijv.), maar brengt ook hoge frictie- en desintegratiekosten met zich.

e. Lokale heffingen: afval en riolering zijn reeds 100% kostendekkend, in relatie tot artikel 12 norm voor redelijke peil nog € 2,3 mln ruimte (1% ozb is circa 75.000) Hof van Twente heeft reeds bovengemiddelde woonlasten.

2. Overweegt de gemeente belastingverhogingen en zo ja, met hoeveel (percentage)?

Op dit moment zien wij als enige mogelijkheid een verdergaande verhoging van de ozb met circa 20%.

3. Wat zijn de gevolgen voor de investeringen door de gemeente?

Van nieuwe investeringen is nauwelijks sprake. De laatste jaren zijn het vooral investeringen in automatisering en informatieveiligheid. Wettelijke ontwikkelingen over privacy, ketensamenwerking en snelle veroudering van bestaande systemen spelen hier een rol.

4. Zijn er nog andere zaken van belang?

Tekort op sociaal domein (nieuwe taken WMO en Jeugd) is € 123 per inwoner in begroting 2020. Inkomsten (Gemeentefonds en eigen bijdragen) nieuwe taken WMO en Jeugd afgezet tegen de uitgaven op deze taakvelden. De eerste jaren na de takenoverdracht hadden we nog de illusie dat bij uitkristallisatie van inkomsten en uitgaven het tekort nog mee zou kunnen vallen. In die verwachting hebben we de eerste jaren ook vooral eenmalige middelen ter dekking ingezet. De laatste jaren is gebleken dat dit tekort alleen maar oploopt en het bij wijze van spreken de rest van onze begroting 'opeet'. Daarvoor reeds forse bezuinigingen op lopende budgetten doorgevoerd (voorbeelden) en investeringen achterwege gelaten.

Financiële positie gemeente Horst aan de Maas

Het lopende begrotingsjaar laat een tekort ruim € 2 miljoen zien. Het meerjaren perspectief laat een tekort van ruim € 1 miljoen zien. In deze begrotingsaldi zijn taakstellende bezuinigingen opgenomen, oplopend tot nagenoeg € 5 miljoen. Het weerstandsvermogen is op peil, maar bestemmingsreserves zijn nog maar beperkt aanwezig en de vrij aanwendbare reserve is gereduceerd naar € 5 miljoen. Als daar het verwachte begrotingstekort van dit jaar nog vanaf gaat, komen we op € 3 miljoen. Een absoluut dieptepunt.

1. Welke bezuinigingsopties heeft de gemeente? Welke voorzieningen dreigen er eventueel te verdwijnen?

We zoeken de bezuinigingsopties in verlagen van exploitatiebudgetten, het verhogen van de inkomsten en het uit- of afstellen van investeringen.

Verlagen exploitatie budgetten;

Ondanks dat er al een forse bezuinigingsopgave ligt bij het sociaal domein, gaan we daar verder op ombuigen. De resterende taakstellende bezuinigingsopgave komt daarmee op circa € 900.000. Daarnaast worden diverse maatschappelijke subsidies verder verlaagd. Ook hier ligt nog een nader in te vullen taakstelling van € 200.000.

Verder wordt een aanvullende taakstelling voor de organisatie opgenomen. Dit ondanks dat er nog een in te vullen taakstelling ligt en er al meerdere efficiëncyslagen zijn gemaakt in de afgelopen jaren.

Verhogen inkomsten;

Toeristenbelasting wordt de komende jaren opgehoogd naar het regionaal gemiddelde. Leges worden verder verhoogd naar maximaal kosten-dekkend. Verhuurtarieven van sportaccommodaties worden verhoogd.

De afval- en rioolheffingen zijn reeds 100% kosten-dekkend en door efficiëncyslagen die daar zijn gemaakt zijn de tarieven lager dan het provinciaal gemiddelde. Het OZB tarief is iets lager dan het provinciaal gemiddelde. Een stijging van € 1% is € 115.000.

Uit- afstellen van investeringen;

Vooralsnog proberen we het voorzieningenniveau dat we hebben opgebouwd, in stand te houden. Instandhoudingsinvesteringen gaan door, maar alle nieuwe investeringen uit het ambitiekader worden indien mogelijk onhold gezet tot minimaal november.

2. Overweegt de gemeente belastingverhogingen en zoja, met hoeveel (percentage)?

Om de afgelopen jaren al fors bezuinigd is op de exploitatie budgetten, is de OZB nagenoeg de enige mogelijkheid. Om de meerjarenbegroting sluitend te krijgen, verwachten we dat de OZB met zo'n 18% moet stijgen.

3. Wat zijn de gevolgen voor de investeringen door de gemeente?

Gemeente Horst aan de Maas zet nagenoeg alle investeringen uit het investeringskader on hold. Dit betekent dat er minimaal tot aan de begroting 2021 geen investeringskredieten worden verstrekt. Als de gevolgen van de coronapandemie en de herverdeling van het gemeentefonds op dat moment nog steeds onzeker zijn, dan wordt deze

periode verlengd. Het betreft investeringen in scholen, sportaccommodaties, zwembad en herontwikkeling van het centrumgebied van Horst.

4. Zijn er nog andere zaken van belang?

De meerjaren begroting staat al enorm onder druk. We zien de kosten binnen het sociaal domein steeds verder stijgen, terwijl de BUIG-inkomsten verder dalen. Bij de invoering van de decentralisatie van taken uit het sociaal domein, hebben we een bedrag van € 6,5 miljoen als bezuiniging in moeten boeken. Deze ombuiging, maar ook de kortingen op het gemeentefonds zijn al verwerkt

en omgebogen in de meerjarenbegroting.

De druk op de begroting zal alleen maar verder toenemen als de gevolgen van de coronapandemie structureel zichtbaar worden. Daarnaast houden we voor de herverdeling van het gemeentefonds rekening met nadelig effect met € 25 per inwoner (€ 1 miljoen). Dit is aan de voorzichtige kant. Er circuleren aanbevelingen om rekening te houden met € 100 per inwoner voor plattelandsgemeenten.

5. Dit zou de nekslag betekenen en alles op slot zetten voor de komende jaren en de OZB nog verder laten stijgen.

Financiële positie gemeente Kampen

Aantal inwoners: 53.779 (2019)
Kernen: Kampen (ca. 30.000) IJsselmuiden (ca. 17.500) en 5 kleine kernen t.w. Kampereiland, Grafhorst, Wilsum, 's Heerenbroek en Zalk.
Omvang begroting: 167,3 miljoen euro waarvan ca. 100 miljoen euro van het Rijk.

Algemeen:

Er is sprake van een omvangrijk bezuinigingspakket voor de jaren 2020 e.v. Dit is recent vastgesteld. De bezuinigingen lopen structureel op van een bedrag van € 5,7 miljoen in het jaar 2020 tot € 10,2 miljoen in het jaar 2023 en verder. De bezuinigingen worden structureel op hoofdlijnen gevonden in:

Tariefmaatregelen	€ 2,9	miljoen
Sociaal domein	€ 4,3	"
Eigen apparaatskosten en personele formatie	€ 1,5	"
Taakstellingen cultuur	€ 0,5	"
Taakstellingen beheer openbare ruimte	€ 0,5	"
Overige maatregelen	€ 0,5	"
Totaal	€ 10,2	miljoen

Naast de structurele bezuinigingen is er nog sprake van een pakket aan eenmalige bezuinigingsvoorstellen dat oploopt naar een bedrag van € 3 miljoen. Dit bedrag wordt met name gevonden door afroaming en opheffing van reserves en het afroemen van de exploitatie uitkomsten van de grondexploitatie.

Hierna zal op hoofdlijnen worden weergegeven waar de structurele bezuinigingen worden gevonden.

Daarmede is overigens het eind niet in zicht want nieuwe begrotingstekorten in de orde van grootte van € 3 miljoen structureel, nog los van de Corona ontwikkelingen, hebben zich al weer aangediend. Deze zijn ontstaan door met name de ontwikkelingen binnen het sociaal domein. Een nieuwe bezuinigingsronde is inmiddels opgestart.

Te verwachten valt dat de druk op het in stand kunnen houden van voorzieningen nog veel groter wordt. Daardoor verschuift de oplossingsrichting van doelmatigheidsingrepen en "over de hele linie wat minder", steeds meer naar de fundamentele vraag of voorzieningen überhaupt in stand zijn te houden.

Maatregelen in de tarieven sfeer/lokale lasten voor de burger.

Verhoging doorberekeningen indirecte kosten in afval	225 K (+ 20%)
Verhoging doorberekeningen indirecte kosten riool	151 K
Verhoging parkeertarieven met 0,50 per uur	360 K (+ 30%)
Extra verhoging ozb woningen	500 K (+ 8%)
Extra verhoging ozb – niet woningen	1.100 K (+ 24%)
Extra verhoging toeristenbelasting	25 K (+ 50%)

Bezuinigingen op investeringen

- Uitstel van vervangende nieuwbouw van diverse scholen
- Temporiseren en uitstel van voorgenomen herinrichting van stadspark
- Stopzetten verzelfstandiging en verbouw stedelijk museum
- Temporiseren en uitstel herinrichting stationsplein

Bezuinigingen op voorzieningen

- Het beëindigen van bijdragen in samenwerkingsverbanden als internationale contacten maar ook terugbrengen financiële inspanning regionale samenwerking
- Geen uitbreiding van benodigde handhavingscapaciteit (personeel)
- Verlagen kwaliteit openbare ruimte door verlagen onkruidbestrijding op verhardingen maar ook een algemene bezuiniging op het onderhoud van openbaar groen. (totaal afgerond 500K)
- Bezuinigingen op culturele instellingen als theater, muziekschool, bibliotheek, historisch archief en stedelijk museum. (totaal 500K per jaar). Effecten vertalen zich in hogere toegangsprijzen/lesgelden, sluiten van nevenvestigingen in de kernen (muziekschool en bibliotheek), minder ruimte voor amateuristische kunstbeoefening en ontwikkeling.
- Verlagen budget restauratiesubsidies
- Geen budget meer voor startersleningen
- Omvangrijke taakstelling op kosten sociaal domein die oploopt naar 4.300K structureel. Vertaald zich o.a. in:
 - Minder armoedebeleid
 - Minder tegemoetkoming mantelzorgers
 - Verlaging subsidies gesubsidieerde instellingen "voorveld"

- Verlagen inkoopkosten jeugdzorg
- Afschalen van jeugdzorg
- Beperken toegang opvang jeugdzorg in de gemeente
- Aanscherpen handhavingsbeleid participatiewetgeving
- Versterken samenwerking met SW bedrijf (soc. werkvoorziening)

Overig

De financiële ernst van de situatie wordt breed onderkend maar de voorgelegde keuzes leiden uiteraard wel tot politieke discussie.

Zo zijn met name de keuzes met betrekking tot het taakveld Cultuur en het Sociaal Domein (die beiden in Kampen als zeer belangrijk worden gekenmerkt) aan discussie onderhevig. Met betrekking tot het sociaal domein doet zich dan met name de vraag voor in hoeverre wij een sociaal gezicht blijven houden.

Ten aanzien van het taakveld Cultuur omdat hier het meest geraakt wordt aan het aspect "beëindigen van" voorzieningen waarbij nevenvestigingen moeten worden gesloten.

Daarnaast blijft de haalbaarheid van het pakket bezuinigingen een "spannende" aangelegenheid met relatief veel onzekerheden.

Kerngegevens	2018	2019
Totalen	Specificaties	Totalen
A. Sociale structuur		
Aantal inwoners	53.259	53.779
- van 0 – 14 jaar	10.555	10.508
- van 15 – 44 jaar	20.236	20.525
- van 45 - 64 jaar	13.611	13.712
- 65 jaar en ouder	8.857	9.034
% en aantal van de bevolking (15-64 jaar) in de WAO (incl. WIA, WAZ en WAJONG)	7,3% / 2.460	7,2% / 2.463
% en aantal van de bevolking (15-64 jaar) in de bijstand (WWB)	2,3% / 792	2,3% / 792
Aantal huishoudens met laag inkomen *) **)	6.657	6.729
Aantal leerlingen (a)	10.102	10.010
- in het basisonderwijs	5.362	5.348
- in het voortgezet onderwijs	4.453	4.429
- in het speciaal onderwijs	287	233
B. Fysieke structuur		
Woningen OZB (b)	22.574	22.778
Niet-woningen OZB (b)	3.473	3.360
- % huurwoningen #	37	37
- % koopwoningen #	63	63
* laag inkomen = netto jaarinkomen van rond de € 12.000 voor een alleenstaande (zijnde 110% boven het bijstandsniveau)		

Financiële positie gemeente Lelystad

Geachte mevrouw Ollongren, meneer Hoekstra,

Bij deze willen wij uw nadrukkelijke aandacht vragen voor de financiële situatie van gemeenten in het algemeen, maar voor die van de gemeente Lelystad in het bijzonder. In een brief die wij vorig jaar juli aan het ministerie van Binnenlandse Zaken hebben gestuurd hebben wij dat ook al gedaan. Directe aanleiding voor die brief was de berichtgeving uit de meicirculaire 2019. Wederom dalende accessen en het verdampen van de ruimte onder het BTW compensatiefonds maakten, samen met het negatieve effect van de opschalingskorting en de uitdagingen binnen het sociaal domein, dat de gemeente Lelystad zich geconfronteerd zag met een forse bezuinigingsoperatie om de programmabegroting 2020-2023 sluitend te krijgen¹.

De inhoud en strekking van die brief is helaas nog steeds actueel. Gemeente Lelystad is er desalniettemin in geslaagd om in november 2019 een sluitende programmabegroting 2020-2023 vast te stellen. Dit is echter alleen gelukt doordat er voor meer dan 10 miljoen euro per jaar wordt bezuinigd. Voor een gemeente met de omvang van nog geen 80.000 inwoners is dat een enorm bedrag. Een prestatie van formaat. College en raad hebben hierin erg lastige dilemma's moeten beslechten waarbij uiteindelijk noodgedwongen moest worden bezuinigd op zaken als het welzijnswerk en de jeugdzorg. Ook was het onontkoombaar een lastenverzwaring voor de inwoners door te voeren.

De oorspronkelijke opluchting bij het verschijnen van de maartcirculaire 2018 is geheel verdwenen. In nog geen twee jaar tijd is als gevolg van onderuitputting bij het Rijk de algemene uitkering drastisch terugschroefd. Daarentegen is het landelijke beeld dat de kosten voor jeugdzorg en WMO alleen maar stijgen. Lelystad is daar geen uitzondering op. Reactie van de fondsbeheerder hierop is dat de opbouw en verdeel-systeematiek in het gemeentefonds hier rekening mee houdt. Maar dat geldt alleen voor gemiddelden en zeker niet voor autonome stijgingen zoals bij jeugdzorg het geval is of die binnen de WMO als gevolg van het invoeren van het abonnementstarief. Sterker nog. Wanneer er landelijk lijstjes worden gemaakt over opleidingsniveau, verdienvermogen of tempo van de vergrijzing staat Lelystad steevast aan het buitenkant van het spectrum. En dan meestal niet aan de gunstige zijde. In het recente door BDO accountants gehouden onderzoek wordt Lelystad getypeerd als een 'gezonde' gemeente. Die conclusie rust echter vooral op de constatering dat Lelystad er in is geslaagd een sluitende begroting te presenteren maar het zegt niets over de offers die daarvoor, een laag dieper, zijn gebracht. Zelf typeert het stadsbestuur het in die zin iets genuanceerder, namelijk: 'financieel gezond maar mager'.

Dit was echter nog voor dat de coronacrisis haar intrede deed. De snelheid en omvang waarmee door het Rijk hierin is geacteerd door onder andere het vormen van een pakket aan (financiële) steun- en vangnetmaatregelen verdient respect. Het laat echter geen twijfel dat er als gevolg van de coronacrisis een flinke dip in de economie aankomt. Deze effecten

¹ Een afschrift van deze brief is als bijlage bij deze brief gevoegd.

zullen landelijk maar ook lokaal gevoeld gaan worden. Faillissementen, oplopende werkloosheid en lager consumentenvertrouwen zullen gaan leiden tot hogere uitkeringslasten, maar ook tot derving van inkomsten zoals bijvoorbeeld OZB en parkeer- en huurbaten. Daarbij wordt op tal van terreinen naar de gemeente gekeken, als eerste overheidsportaal. Armoedebeleid, schuldhulpverlening, toeleiding naar werk; maar ook sport en cultuurvoorzieningen. Voor een stad als Lelystad praten we dan al snel over forse bedragen die zo maar kunnen oplopen tot vier, vijf miljoen per jaar. Dit staat nog los van een eventuele negatieve ontwikkeling de algemene uitkering. Buiten deze meer structurele component is er ook nog sprake van een incidenteel aspect en dat zijn de extra lasten als gevolg van extra inzet uitvoering van de vangnetregelingen en activiteiten in het kader de inzet voor de veiligheidsregio en de uitvoering van de noodverordeningen.

Deze coronacrisis gaat een keer voorbij en raad en college van gemeente Lelystad willen, naast de nadrukkelijke aandacht voor het welzijn van de inwoners in het hier en nu, ook vooruit blijven kijken en vorm en inhoud geven aan de ambities voor de stad en haar inwoners. Door bijvoorbeeld een bijdrage te leveren aan het oplossen van het landelijke tekort aan woningen. In dat kader heeft de gemeenteraad al de uitspraak gedaan de komende periode goed te willen zijn voor 10.000 tot 15.000 woningen. Verder is met het gezamenlijk ondertekenen van het convenant Lelystad Next Level door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Provincie Flevoland en gemeente Lelystad de stap gezet om in en voor Lelystad ontwikkelingen aan te jagen en

zodoende niet meer afhankelijk te zijn van aanvullende ICL financiering.

Refererend aan de typering 'financieel gezond maar mager' gooit de coronacrisis roet in het eten. De financiële basis voor Lelystad was al wankel met grote (financiële) uitdagingen en financiële risico's op het gebied van jeugdzorg en WMO. De financiële effecten van de coronacrisis verergeren dat perspectief en wel zodanig dat een typering als 'mager maar gezond' om zal slaan in 'ernstig ondervoed'. Het ontbreekt de gemeente aan financiële armslag om op een adequate manier invulling te geven aan het wettelijk takenpakket. Bovendien wordt de ontwikkeling van de stad hierdoor teniet gedaan, de ontwikkeling die deze stad juist nodig heeft om ook op termijn financieel gezond te blijven.

Bij deze dan ook de oproep aan u nadrukkelijk aandacht te hebben voor onze financiële positie. Dit onder andere door gestand te doen aan de toezegging van het kabinet om de extra kosten voor de gemeente als gevolg van de coronacrisis volledig af te dekken. Dit niet alleen te betrekken op de lasten voor 2020 maar daar ook structureel invulling aan te willen geven.

Hoogachtend,

*De burgemeester
I.R. Adema*

*De secretaris
A. Schepers*

Financiële positie gemeente Midden-Groningen

1a. Welke bezuinigingsoperaties heeft de gemeente staan?

De gemeente heeft momenteel de navolgende ombuigingsmaatregelen vastgesteld. In onderstaande tabel is een kolom opgenomen met betrekking tot aanvullende, dus extra maatregelen, om de begroting 2021 en het meerjarenperspectief sluitend te maken. NB: de kolom is een concept, nog niet besproken met de gemeenteraad!

1b. Welke voorzieningen dreigen er eventueel te verdwijnen?

Verschraling sociaal beleid, wmo, sluiten bibliotheken, cultuuraanbod beperken, instandhoudings subsidies zwembaden staken, onderhoud openbare ruimte zover beperken met risico dat achterstallig onderhoud ontstaat.

2. Overweegt de gemeente belastingverhogingen en zoja, met hoeveel (percentage)?

Voor het vullen van ons gat op de begroting is naast andere maatregelen een OZB-verhoging tot 20% nodig. In de afgelopen twee jaar is het OZB-tarief 45% gestegen. De gemiddelde woning eigenaar is daardoor 100 euro per jaar extra gaan betalen.

3. Wat zijn de gevolgen voor de investeringen door de gemeente?

De investeringsmogelijkheden van onze gemeente zijn al zeer beperkt. Feitelijk alleen tot vervangingsinvesteringen, waarvoor een stelpost is opgenomen. Alleen waar een nieuwe investering per saldo de structurele begroting niet beïnvloed kunnen wij stappen zetten.

4. Zijn er nog andere zaken van belang?

Door een combinatie van krimp en een sociaal-economische zwakke gemeente zit Midden-Groningen op alle gebieden klem. Jarenlange rijksbezuinigingen op sociale werkplaatsen en wmo zijn op onze begroting afgewenteld. Dat gebeurde keer op keer. Het Rijk rekent zich rijk (bijvoorbeeld bij het abonnementstarief wmo) en de gemeente moet het oplossen. De jeugdzorg is met onvoldoende budget overgedragen aan de gemeente, maar in gesprekken daarover komt geen geld, laat staan erkenning dat er een probleem is. Door de demografische situatie is onze gemeente niet in staat grootschalig geld te verdienen aan grondverkoop. De gaswinningsproblematiek draagt bij aan alle facetten van die situatie: het beperkt de mogelijkheid geld te verdienen aan grondverkoop, zorgt niet voor het oplossen van zorgkosten, en de gemeente moet extra

Ombuiging jaar	Begroot	Extra vanaf 2021	Totaal
Ombuigingen jaarschijf 2020	12.866.985	2.567.919	15.434.904
Ombuigingen jaarschijf 2021	12.909.360	1.566.858	14.476.218
Ombuigingen jaarschijf 2022	12.818.592	1.670.158	14.488.750
Ombuigingen jaarschijf 2023	12.179.592	415.108	12.594.700

kosten maken voor het begeleiden van bewoners die in de haperende versterkingsoperatie zitten.

Het Nationaal Programma Groningen biedt weliswaar de kans te investeren in het gebied, maar ondertussen breken we basisvoorzieningen af, omdat NPG-gelden niet bedoeld zijn voor onze structurele begroting. Daardoor moeten we straks zowel bezuinigingen op de

basis als het investeren in een 'plus' uitleggen. De zeggingskracht van de NPG wordt zo aan twee kanten geweld aan gedaan: inwoners zien dit programma komen terwijl de gemeente basisvoorzieningen afbreekt én de versterkingsoperatie in Groningen maar niet op gang komt. Deze situatie is maatschappelijk niet uitlegbaar.

Financiële positie gemeente Oldambt

1. Welke bezuinigingsopties heeft de gemeente? Welke voorzieningen dreigen er eventueel te verdwijnen?

Eind 2019 heeft de gemeenteraad ingestemd met bezuinigingen tot een bedrag van totaal ruim € 5,4 miljoen structureel.

Als gevolg van nieuwe tekorten, liggen er op dit moment opnieuw voorstellen tot een totaalbedrag van ruim € 1,1 miljoen structureel.

Dit is totaal ruim € 6,5 miljoen. Dit bedrag is in grote lijnen als volgt opgebouwd:

Ombuigingen sociaal domein (exclusief jeugd)	€ 2,1 miljoen
Investeringsagenda jeugd	€ 1,3 miljoen
Ombuigingen ruimtelijk domein	€ 1,5 miljoen
Bezuinigingen op formatie, bedrijfsvoering en gemeenschappelijke regelingen	€ 0,8 miljoen
Verhoging van de opbrengsten (met name OZB)	€ 0,8 miljoen
Totaal	€ 6,5 miljoen

Voorzieningen die verdwijnen of worden versoerd zijn onder meer:

- Participatiefonds wordt afgeschaft
- Verzekeringspakket Menzis voor de minima wordt versoerd
- Minder subsidies armoedebestrijding
- Verlaging uren huishoudelijke hulp
- Verlaging subsidies cultureel centrum, bibliotheek en lokale omroep
- Groenonderhoud: verlaging van onderhoudsni-

veau C naar niveau D

- Geen plantmateriaal meer
- Onderhoud sportvelden moeten verenigingen zelf gaan doen
- Afstoten wegen en minder onkruidbestrijding op verharding
- Onderhoudsniveau begraafplaatsen van niveau B naar C
- Verlaging onderhoud gebouwen
- Geen subsidies meer voor burgerinitiatieven

2. Overweegt de gemeente belastingverhogingen en zoja, met hoeveel (percentage)?

Ja. De OZB zal in 2021 met 5,5% worden verhoogd en daarna jaarlijks met 3% (=2% inflatie + 1% extra).

Hierbij wordt opgemerkt dat de OZB-tarieven in de gemeente Oldambt al erg hoog zijn.

Volgens informatie van Coelo 2019 is het OZB-tarief woningen in Oldambt 0,2429% terwijl het landelijk gemiddelde 0,1115% is.

3. Wat zijn de gevolgen voor de investeringen door de gemeente?

Er is geen ruimte voor nieuwe investeringen. Zo zijn er ook geen middelen voor de energietransitie en klimaatdoelstellingen, voor de aanpak van de droogteproblematiek, voor de problematiek bomen (iepenziekte en essentaksterfte?) en onvoldoende middelen voor onderhoud bruggen.

Vorig jaar, bijna 10 jaar ná de herindeling, is nog wel een krediet verleend voor de bouw van een nieuwe gemeentehuis. Dit moet binnen de bestaande (onderhouds)budgetten van de huidige (voormalige) gemeentehuizen worden gerealiseerd.

4. Zijn er nog andere zaken van belang?

De gemeente heeft een grote sociale problematiek. Onze gemeente heeft te maken met een relatief hoog aandeel kwetsbare inwoners. De problematiek op het terrein van onderwijs (laaggeletterdheid), gezondheid en de dunne werkgelegenheidsstructuur zijn nauw met elkaar verbonden.

Van het begrotingstotaal ad € 150 miljoen wordt circa € 84 miljoen (56%) uitgegeven aan Zorg en Samenleving. Dit zijn veelal open-einde regelingen, welke leiden tot forse tekorten en waarop (tussentijds) moeilijk kan worden bijgestuurd.

Financiële positie gemeente Oosterhout

Bezuinigingsopties / voorzieningen

Gemeente Oosterhout heeft reeds vele bezuinigingsoperaties doorlopen de afgelopen jaren: Kaasschaven, Koude taakstellingen zonder onderbouwing, Takendiscussies, Zero Based Budgetting. Het is niet zo dat we nu pas in de problemen komen; er zijn reeds vele voorzieningen verdwenen vanwege de taakstellingen die het Rijk heeft opgelegd. Reeds in het verleden zijn 2 van de 3 zwembaden gesloten, is het aantal buurthuizen terug gebracht, zijn 'koude' taakstellingen op ambtelijk apparaat opgelegd, etc, etc. Met de komende herverdeling zal, op basis van de huidige signalen, onze gemeente weer gekort worden. De exacte hoogte van deze korting is nog niet bekend, maar wij hebben momenteel geen openstaande opties op de plank liggen. Maar aan de volgende onderwerpen (die nog substantieel iets op kunnen leveren) kan gedacht worden:

- Jeugdzorg, Wmo, Inburgering, etc binnen budget dat wij van het rijk ontvangen gaan uitvoeren. Dit heeft VERGAANDE gevolgen voor de dienstverlening; lange wachtlijsten, etc (Wij hebben hier in 2019 € 6,3 miljoen extra aan budget bovenop gezet en in werkelijkheid ook nog eens € 1,1 miljoen op dit budgetoverschreden. Een gat van € 7,4 miljoen tussen de vergoeding van het Rijk en de werkelijke kosten dus (dat is 4,3% van onze totale begroting).
- OZB verhogen.

Belastingverhoging

Heffingen als Afvalstoffenheffing en rioolheffing zijn als kostendekkend geraamd.

Opties:

- Precario voor terrassen, etc verhogen. Echter horeca al lastig jaar 2020 ivm Corona.

- Meer ambtelijke kosten doorberekenen in (leges) evenementen. Gaat echter ten koste van initiatieven. Branche zit nu ook al lastig.
- Toeristenbelasting verhogen. Ook deze branche zit nu lastig.
- OZB verhogen.

Investerings gemeente

Investerings in de gemeente worden omgeslagen naar kapitaallasten (rente en afschrijving). Korten hierop heeft in financiële zin dus pas op lange termijn effect; als je het investeringsbudget voor meerdere jaren met X-bedrag verlaagd. Wij verwachten dus niet dat we de investeringen substantieel zullen verlagen. Dat geldt in ieder geval voor de investeringen in grootschalige renovatie / omvorming van de openbare ruimte. Hierop kan niet gekort worden, omdat dat het kwaliteitsniveau van de Openbare ruimte in gevaar brengt. Hierop is in het verleden ook reeds gekort.

Niet direct noodzakelijke projecten zouden op de lange baan kunnen worden geschoven.

Overig

Door bezuinigingen die wij de afgelopen jaren hebben doorgevoerd hebben wij alles bij elkaar € 6,3 miljoen vrij kunnen spelen om de kosten voor de Jeugd en Wmo op te kunnen vangen. Dat was nodig omdat onze kosten veel hoger liggen dan de vergoeding die wij vanuit het Rijk ontvangen. Door de aanstaande herverdeling gemeentefonds voor het sociaal domein-gedeelte zullen wij (gemeente bijna 60.000 inwoners) op het sociaal domein nog eens met ongeveer € 9 gekort worden. Dat is weer eens bijna € 550.000 minder. Dit terwijl de kosten voor Wmo de komende jaren alleen maar toenemen (jaarlijks met ongeveer € 1,2 miljoen).

Financiële positie gemeente Opsterland

Het lopende begrotingsjaar heeft een tekort van ~1,2 mln. De prognose voor volgend jaar laat een structureel tekort zien van circa 1,3 mln. Over het jaar 2019 moesten we een structureel verlies van 6,3 mln. nemen.

Dit verlies tekende zich in 2019 al af en daarom is er een ambitieus bezuinigingstraject gestart van 4,5 mln voor het lopende jaar en 5,5 mln voor het komende jaar.

Opsterland is een van de gemeenten die precariobelasting heffen. Deze belasting kan na volgend jaar niet meer worden opgelegd waardoor er jaarlijks 1,9 mln. aan inkomsten wegvallen. Deze inkomsten hebben tot op heden er voor gezorgd dat er nog een aantal bestemmingsreserves kunnen bestaan en dat de Algemene reserve nog niet helemaal is uitgeput tot de minimale weerstandsratio.

1. Welke bezuinigingsopties heeft de gemeente? Welke voorzieningen dreigen er eventueel te verdwijnen?

In het verleden is reeds veel bezuinigd. Voor het lopende jaar zijn de laatste opties ingezet. Hierdoor zullen nieuwe bezuinigingen direct effect hebben op de dienstverlening.

- Subsidies: er ligt al een taakstelling van € 0,5 mln op een totaal van € 4 mln subsidies. Verdergaande taakstelling vereist fundamentele keuzes en snijden in voorzieningen.
- Verlaging onderhoudsniveau wegen en groen: Alles wordt al op het minimale niveau onderhouden. Opsterland heeft van de provincie twee jaar terug al een aantekening gekregen dat het onderhoud kapitaalgoederen niet verder mag dalen omdat er anders ingegrepen gaat worden.
- Verdergaande bezuinigingen in sociaal domein:

Voor het sociaal domein ligt er een bezuinigingsopgave van structureel 2,9 mln. Deze wordt echter bemoeilijkt door besluitvorming vanuit de Den Haag (o.a. abonnementstarief Wmo). Demografische ontwikkeling zorgt voor autonome groei uitgaven.

- Er gaat steeds meer geld naar verbonden partijen: totaal 8,8 mln voor o.a. gezondheidsregio, veiligheidsregio, omgevingsdienst en sociale werkvoorziening, daarachter schuilen niet zozeer ambities als wel autonome ontwikkelingen. Uitstappen uit de regeling kan soms niet (Veiligheidsregio bijv.), maar brengt ook hoge frictie- en desintegratiekosten met zich.
- Lokale heffingen: afval en riolering zijn reeds 100% kostendekkend.

2. Overweegt de gemeente belastingverhogingen en zo ja, met hoeveel (percentage)?

Er wordt niet gekozen voor verhoging van de Ozb omdat lastenverhoging voor onze inwoners niet als een reële optie wordt gezien, zeker nu niet. Wel is een belastingverlaging voor dorpshuizen en sportverenigingen uitgesteld door de gemeenteraad in verband met de financiële situatie.

3. Wat zijn de gevolgen voor de investeringen door de gemeente?

Elke investering legt een druk op de structurele begrotingsruimte door de afschrijvingslasten. Van nieuwe investeringen is nauwelijks sprake. De laatste jaren zijn het vooral investeringen die echt noodzakelijke en onontkoombaar waren. Denk hierbij aan investeringen in de nieuwbouw van scholen.

4. Zijn er nog andere zaken van belang?

Het grootste risico zit in het sociaal domein. Gemeenten zijn financieel risicohouder echter beleidsmatig kunnen ze maar beperkt invloed uitoefenen op de partijen in het veld. Vervolgens wordt er ondanks de decentralisatie door de minister besluiten genomen waarbij de compensatie van het effect bijna altijd op de lange baan wordt geschoven. Voor Opsterland kent het Sociaal Domein er een financiële

onzekerheid in tussen de 1 en 3 mln. op jaarbasis. De bandbreedte komt doordat er een hoge ketenafhankelijkheid is waarbij soms goede resultaten kunnen worden behaald die vervolgens weer door ingrepen vanuit de centrale overheid teniet worden gedaan. Daarnaast is de uitkering uit het gemeentefonds structureel te laag en de opschalingskorting is een uitname die tot een extra groot tekort leidt.

Financiële positie gemeente Papendrecht

De gemeente Papendrecht is een gemeente met 32.000 inwoners. De gemeente is tussen 1960 en 1980 flink gegroeid. Momenteel wordt de laatste uitbreiding gerealiseerd, waarna inbreiding als enige optie overblijft. De gemeente is en wordt hierdoor geconfronteerd met een vervangingsgolf in vastgoed en openbare ruimte. De afgelopen jaren is het centrum vernieuwd, zijn basisscholen gebouwd, is het theater opgeknapt en is een nieuw sportcentrum inclusief zwembad gerealiseerd.

De gemeente neemt naast de gebruikelijke verbonden partijen (veiligheidsregio, omgevingsdienst en dienst gezondheid & jeugd) ook deel aan de GR Drechtsteden (Belastingdienst Drechtsteden, Onderzoekscentrum Drechtsteden, Sociale Dienst Drechtsteden en Service Centrum Drechtsteden). De Drechtraad vormt het algemeen bestuur van deze GR. Dat is een bijzonderheid in bestuurlijk Nederland. De Drechtsteden vormen namelijk de enige gemeenschappelijke regeling waarvan het algemeen bestuur bestaat uit raadsleden. Circa 40% van de gemeentebegroting bestaat mede hierdoor uit bijdragen aan verbonden partijen. Een groot deel van de begroting is dus indirect en niet direct beïnvloedbaar.

Financiële positie

De meerjarenbegroting 2020 laat vanaf 2021 een tekort zien op lopende prijzen van € 0,7 miljoen oplopend naar € 3,9 miljoen in 2025. Deze tekorten zullen naar verwachting de komende jaren door stijgende kosten in het sociaal domein, bij verbonden partijen en de eigen organisatie alleen maar toenemen. Gezocht moet worden naar circa € 2 miljoen in 2021 oplopend naar circa € 8 miljoen in 2025. Er is nog geen gelegenheid geweest de meicirculaire volledig door te vertalen. Wordt gekeken naar de trend, dan wordt een hogere uitkering verwacht. Echter deze zal

onvoldoende groot zijn om het volledige tekort op te vangen. Er is dus noodzaak tot ombuigen. Wat hierbij deels helpt is een gezond weerstandsvermogen mede als gevolg van de recente verkoopopbrengst aandelen Eneco NV.

Bezuinigingsopties

Voor de korte termijn zien we besparingspotentieel door inkrimping van het management, herfinanciering van leningen en minder behoedzaam te begroten. Deze ombuigingen zullen niet voldoende zijn voor een structureel sluitende begroting. Voor de lange termijn zijn dus nog ombuigingen nodig waarbij het voorzieningenniveau moet worden bijgesteld en/of het niveau van lokale lasten stevig omhoog moet. Samen met GR'en wordt ingezet op kostenreductie in het sociaal domein. Dit kan niet zonder verschraving van het regionale en lokale voorzieningenniveau voor jeugdzorg, WMO, inkomensondersteuning en participatie. Ook projecten gericht op werkgelegenheid (o.a. loonkostensubsidie) staan onder druk. Een voorziening die juist in een tijd van oplopende werkloosheid als gevolg van COVID-19 onlogisch lijkt.

Wanneer we kijken naar lokale voorzieningen, dan staan de "gebruikelijke" voorzieningen op de lijst. Denk aan een bibliotheek, kinderboerderij, muziekonderwijs, theater en zwembad. Samen met inwoners zal gekeken moeten worden of en hoe de voorzieningen in stand kunnen worden gehouden tegen lagere kosten of met hogere inkomsten. Verder wordt gekeken naar kwaliteit in onderhoud openbare ruimte, beperken ICT-investeringen in een tijd van verre gaande digitaliseren en thuiswerken, het stopzetten van subsidies, meer op risico begroten en het uitstellen van ambities op het gebied van duurzaamheid en energietransitie.

Lokale lasten

Kostendekkendheid van belastingen is uitgangspunt. Bij riool en afval is hier nog ruimte voor verhoging van maximaal 5% en 8%. Over verdere belastingverhogingen is nog geen keuze gemaakt. Wel zijn mogelijkheden in beeld. Zo is herintroduceren van hondenbelasting een optie en kan overwogen worden wegvallende precario-opbrengsten op kabels en leidingen deels door OZB-verhoging (+5%) te compenseren. Er is nog een onbenutte belastingcapaciteit van op termijn € 2,1 miljoen (+30%). Maar zoals gesteld belastingverhogingen anders dan leidend tot kostendekkendheid zijn bestuurlijk nog niet overwogen.

Impact op investeringen

De komende jaren is het de wens vo-scholen te herhuisvesten (minimaal € 40 tot € 50 miljoen), hoogspanningsverbindingen te verkabelen (max.€ 6 miljoen) en knelpunten in de fietsstructuur op te lossen (€ 2 miljoen). Daarnaast worden samen met de woningcorporatie plannen gemaakt de oudste uitbreidingswijk te herstructureren. Wensen en plannen die nog niet financieel vertaald zijn in begrotingsbedragen. Er zal dus eerst financiële ruimte gemaakt moet worden voordat geïnvesteerd kan worden. De mogelijkheden voor grote (noodzakelijke) investeringen zijn dus beperkt.

Financiële positie gemeente Westerkwartier

De financiële positie van onze gemeente wordt sterk beïnvloed door de stijgende uitgaven sociaal domein en de mate waarin het Rijk ons daarin compenseert. Het structureel financieel meerjarenbeeld dreigt fors negatief uit te pakken, zo rond de 4 miljoen in 2021 en 2022. Daarnaast zal dit negatieve beeld door de effecten van de corona-crisis worden versterkt. De effecten van de corona-crisis werken naar verwachting door op de diverse gemeentelijke terreinen. Welke gevolgen dit precies zijn is nu nog niet volledig te overzien en daarom zal de waarheid van vandaag over enkele maanden weer zijn achterhaald. Ook weten we niet hoe lang de corona-crisis aanhoudt en tot welke afspraken dat leidt met het Rijk.

1. Welke bezuinigingsoptie heeft de gemeente? Welke voorzieningen dreigen eventueel te verdwijnen?

Met het oog op de onzekerheid schetsen wij in deze fase eerst voor onszelf een drietal mogelijke scenario's; situatieschetsen waarin onze gemeente terecht zou kunnen komen. Voor elk scenario denken we na over onze strategie hoe te reageren als het desbetreffende scenario zich voordoet. Binnenkort delen we deze scenario's en strategieën met onze gemeenteraad (tijdens de behandeling van de perspectiefnota). In elk scenario willen we toch gaan voor een sluitend

financieel meerjarenbeeld. Afhankelijk van het scenario dat zich aandient, kan dit betekenen dat we nieuw beleid moeten schrappen of uitstellen, onze huidige ambities gaan bijstellen, moeten kiezen voor ombuigingen, onze inkomsten nog meer gaan verhogen of bezuinigingen op onze bedrijfsvoering moeten doorvoeren. We hebben nog geen definitieve keuzes gemaakt en/of met de raad gedeeld. Daarvoor is het nu nog te vroeg. Of er voorzieningen dreigen te verdwijnen, en welke dat dan zijn, is nu nog niet te zeggen.

2. Overweegt de gemeente belastingverhogingen en zoja, met hoeveel (percentage)?

Belastingen verhoging verdient ons inziens niet de voorkeur. Om ons hoge ambitieniveau mogelijk te maken is de OZB vorig jaar met 10% verhoogd en ook voor 2021 en 2022 hebben we vooralsnog een OZB verhoging van 2 keer 5% ingecalculeerd in ons financieel meerjarenbeeld.

3. Wat zijn de gevolgen voor de investeringen door de gemeente?

Of de huidige situatie gevolgen heeft voor onze investeringen kunnen we nu nog niet zeggen. Ook daarvoor is het nog te vroeg.

Financiële positie gemeente Westerwolde

1. Welke bezuinigingsopties heeft de gemeente? Welke voorzieningen dreigen er eventueel te verdwijnen?

De gemeente Westerwolde heeft geïnventariseerd dat er minimaal 4 miljoen bezuinigd moet worden om de gemeente toekomstbestendig te maken. De gemeente heeft de afgelopen jaren flink moeten bezuinigen om de tekorten in het sociaal domein te kunnen opvangen. Op het moment van dit schrijven kunnen we de jaarrekening 2019 met een positief resultaat afsluiten en is ook de meerjarenraming deels sluitend. Echter indien alle uitgaven in het openbaar gebied realistisch opgenomen zouden worden, wordt een tekort van 4 miljoen verwacht. Binnen de gemeente is een werkgroep ingesteld om te kijken welke bezuinigingen er mogelijk zijn. Mogelijke bezuinigingen kunnen alleen gevoerd worden in combinatie met een kerntakendiscussie. Waar willen we als gemeente wel voor zijn en waarvoor niet. Indien we 4 miljoen moeten bezuinigen en we kunnen niet voor de 3de opvolgende jaar de belastingen drastisch verhogen, moeten er taken en voorzieningen worden afgestoten. Maar willen wij dat als gemeente. En wat zijn de gevolgen hiervan.

In hoofdlijnen komen de bezuinigingen neer op de volgende onderwerpen:

- Ambtelijke organisatie. Wij zijn van mening dat een deel van de bezuinigingen gezocht kan en moet worden in minder ambtenaren. Dit kan door processen efficiënter in te richten en te automatiseren en te digitaliseren. Dit vergt echter wel een investering.
- Aantal en kwaliteit buitengebied. De gemeente Westerwolde kent een groot gebied. In dit gebied is de gemeente eigenaar van vele bruggen, oevers,

wegen, gebouwen, etc. Een deel van de bezuinigingen kan gezocht worden in het afstoten van kapitaalgoederen of het verlagen van het onderhoudsniveau.

- Inwoners betrekken. Een mogelijkheid om voorzieningen in stand te houden is om inwoners te betrekken bij de ontwikkeling of exploitatie van deze voorzieningen.
- Duurzaamheid. Kan de gemeente zelf investeren in energieopwekkers en daarmee extra inkomsten genereren. En is investeringen in duurzaamheid een oplossing om het exploitatietekort te verlagen.
- Verlagen en versoberen financieel beleid. Onderzocht wordt of een algemeen sober financieel beleid een oplossing is. Bijvoorbeeld complete uitgavenstop voor een bepaalde periode.
- Samenwerkingsverbanden en gemeenschappelijke regelingen. Een aantal bedrijven binnen deze groep kunnen zelf amper de begroting sluitend maken. De rekening komt dan bij de gemeente te liggen. Ondanks dat het lastig is, zou in gezamenlijkheid wel naar de gemeenschappelijke regelingen gekeken moeten worden.

Zoals al in de inleiding vermeldt, zullen er voorzieningen moeten verdwijnen of het onderhoudsniveau verlaagd moeten worden. Het is nu nog niet inzichtelijk welke voorzieningen er mogelijk verdwijnen, maar er moet al snel gedacht worden aan voorzieningen in onderwijs, sport, cultuur, recreatie, wegen en vaarverbindingen. En dat zijn nu juist die voorzieningen die onze gemeente uniek maken.

2. Overweegt de gemeente belastingverhogingen en zoja, met hoeveel (percentage)?

De gemeente Westerwolde heeft sinds haar bestaan ieder jaar haar belasting verhoogd dan wel moeten

verhogen. Dit ondanks de afspraak in het coalitieakkoord dit niet te doen. Een nieuwe belastingverhoging is het meest eenvoudige middel om een bezuiniging te realiseren, maar politiek voor de komende jaren bijna niet meer uit te leggen. Op dit moment overwegen we dan ook geen belastingverhoging.

3. Wat zijn de gevolgen voor de investeringen door de gemeente?

Investeringen door de gemeente is op dit moment bijna onmogelijk. Links en rechts hebben we nog een goede reservepositie, maar investeringen leveren over het algemeen ook hogere exploitatielasten op. In de afgelopen jaren hebben we alleen investeringen kunnen doen, welke noodzakelijk waren om aan wet- en regelgeving te kunnen voldoen.